

Literatura umístěná v IS je ke studiu povinná, ostatní níže uvedená literatura je doporučena. Okruhy témat ke zkoušce jsou orientační. Penzum prověřovaných znalostí vymezují realizované přednášky a materiály v IS. Zkouška zahrnuje učivo z **jarního semestru** i látku ze **semestru podzimního** – viz podklady ke zkoušce Duchovní kultura I.

I Religiozita – zkouška z problematiky na základě přednášek a literatury v IS-u; církevní rok na základě samostudia

Religiozita

Definice, výzkumy religiozity v české etnologii, témata a přístupy – hledání „lidovosti“ v problematice

Kulty

Definice, charakteristika, impulz k rozvoji kultů, teologické pojmosloví – světcům úcta, Panně Marii nejvyšší úcta, Bohu uctívání, proces zbožšťování, závěry tridentského koncilu, fáze vzniku kultů zázračných obrazů, formy šíření kultů, ostatky světců a jejich druhy, kult a jeho vnímání A. Václavíkem.

Doušek, Roman: *Mariánský poutník Matěj Chládek*. Národopisný věstník 20 (62), 2003, s. 5–14.

Vocelka, Karl: *Habsburská zbožnost a lidová zbožnost*. Folia Historica Bohemica 18, 1997, s. 225–239.

Festivita

Definice festivity, svátku, slavnosti, rituálu, charakteristika festivity, členění festivity, dvojí význam „poutě“, příklady projevů festivity.

- **Církevní rok** (osvojit termíny základních fází a svátků křesťanského kalendáře: např. letnice, křížové dny, Popeleční středa apod.) Např. Hrbáčková, Veronika: *Přehled církevních svátků a lidových zábav během roku*. Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci 2003, č. 286, s. 51–55. (skeny ve studijních materiálech)

Poutnictví

Definice, chronologické členění, specifika jednotlivých fází, členění poutí podle motivace, fáze barokních a lidových poutí, program na poutním místě.

Luboš Kafka: *Pout'*. In: Brouček, Stanislav – Jeřábek, Richard (eds.): *Lidová kultura*. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 2. svazek. Praha – Brno 2007, s. 786–787.

Devocionálie

Definice, členění, vč. členění devočních ražeb a odlitků, příklady – charakteristika jednotlivých druhů devocionálií.

Procházka, Karel – Přibík, Vladimír: *Náboženské medaile*. In: Národopisná výstava československá. 1895, s. 376–380. on-line: <http://tyfoza.no-ip.com/narvystava/index.htm>
Dvořáková, Hana: *Devocionálie*. In: Brouček, Stanislav – Jeřábek, Richard (eds.): *Lidová kultura*. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 2. svazek. Praha – Brno 2007, s. 136–137.

Škapulíř

Definice, odlišení „dvou“ škapulířů.

Růženec

Definice, odlišení dvou růženců – modliteb a počítadla.

Votivní předměty

Definice, formální členění, členění podle motivace.

Dvořáková, Hana: *Me tibi dedico. Votivní dary v okruhu lidové religiozity*. Brno 2000.

Štajnochr, Vítězslav: *Panna Maria Divotvůrkyně*. Uherské Hradiště 2000, s. 89–92.

Bratrstva

Definice, členění, historie, motivace ke vstupu, činnosti.

Mikulec, Jiří: *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*. Praha 2000.

II Magie – zkouška z problematiky na základě přednášek a literatury v IS-u.

Definice magie, fáze zájmu o magii, členění magie, příklady jednotlivých kategorií, definice listů z nebe, délky Ježíše Krista, polykacích obrázků, lidé praktikující magii, existence magie na venkově.

Doušek, Roman: *Magické předměty na moravském venkově*. In: Křížová, Alena: *Archaické jevy tradiční kultury na Moravě*. Brno 2012, s. 161–176.

Kafka, Luboš: *Délka Ježíše Krista*. In: Brouček, Stanislav – Jeřábek, Richard (eds.): *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 2. svazek*. Praha – Brno 2007, s. 125–126.

Petrtyl, Josef: *Kramářské pověrečné tisky a jejich sociální působení v druhé polovině 19. století*. ČE 7, 1959, s. 291–307.

Matiegka, Jindřich: *Lidové léčení*. In: *Československá vlastivěda. Řada II. Národopis*. Praha 1936, s. 300–340.

Štajnochr, Vítězslav: *Panna Maria Divotvůrkyně*. Uherské Hradiště 2000, s. 43–48.

III Vědění – zkouška z problematiky na základě přednášek a materiálů v IS-u;

Lévy-Bruhl: primitivní mentalita, evropské myšlení; Lévi-Strauss: dva způsoby myšlení;

Definice a charakteristika knížek lidového čtení, lidových zpravodajských tisků a jejich členění do tří základních skupin s příkladem – definice a charakteristika kramářských písní a kalendářů.

Urban, Zdeněk: *Kalendář*. In: Brouček, Stanislav – Jeřábek, Richard (eds.): *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 2. svazek*. Praha – Brno 2007, s. 345–346.

Scheybal, Josef V.: *Typy lidových zpravodajských tisků v devatenáctém století*. ČE 10, 1962, s. 265–280.

Traxler, Jiří: *Kramářská píseň*. In: Brouček, Stanislav – Jeřábek, Richard (eds.): *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 2. svazek*. Praha – Brno 2007, s. 427–430.

Klímová, Dagmar: *Knížky lidového čtení*. In: Brouček, Stanislav – Jeřábek, Richard (eds.): *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 2. svazek*. Praha – Brno 2007, s. 370–371.

IV Historiografie – naučit se jména základních autorů a tematické vymezení jejich práce v kontextu duchovní kultury. Více o badatelích a jejich dílech naleznete v případě zájmu v biografické části národopisné encyklopedie a v Horákově přehledu dějin národopisu ve vlastivědě z roku 1933.

Autoři a jejich práce o duchovní kultuře:

Karel Jaromír Erben (1811–1870)

Karel Erben: *Česká zaříkávadla v nemocech*. Časopis Národního muzea 34, 1860, s. 50–58.

Matěj Čermák

Matěj Čermák: *Národní pověry v Čechách*. Kwěty 1846.

Božena Němcová (1820–1862)

Božena Němcová: *Zaříkávací formule mezi lidem českým a jak se od nemoci pomáhá...* Kwěty 1847.

Josef Vojtěch Houška (1826–1876)

Josef Vojtěch Houška: *Pověry národní v Čechách*. Časopis národního muzea 27, 1853, s. 466–498.

Josef Vojtěch Houška: II. *Sbírka pověr národních v Čechách*. Časopis národního muzea 28, 1854, s. 525–551.

Josef Vojtěch Houška: III. *Sbírka pověr národních v Čechách*. Časopis národního muzea 29, 1855, s. 327–332.

Josef Vojtěch Houška: IV. *Sbírka pověr národních v Čechách*. Časopis národního muzea 30, 1856, sv. 3, s. 58–68.

Joseph Virgil Grohmann (1831–1919)

Joseph Virgil Grohmann: *Aberglauben und Gebräuche aus Böhmen und Mähren* (1864)

Joseph Virgil Grohmann: *Pověry a obyčeje v Čechách a na Moravě*. 2010.

Beneš Method Kulda (1820–1903)

Beneš Method Kulda: *Národní pověry a obyčeje v okolí Rožnovském na Moravě*. ČMM 2, 1870, s. 91–96, 123–138. ČMM 3, 1871, s. 37–47, 137–143, 188–193.

František Bartoš (1837–1906)

František Bartoš: *Lid a národ I–II*. Velké Meziříčí 1883–1885.

František Bartoš: *Moravský lid*. Telč 1892.

Josef Košťál (1851–1920)

Josef Košťál: *Ptactvo v názorech a pověrách a zvycích lidu českého* (1896)

Josef Košťál: *Byliny léčivé v podání prstonárodním* (1896)

Josef Košťál: *Živočišstvo v podání prstonárodním*. Velké Meziříčí 1899.

Josef Košťál: *Rostlinstvo v podání prstonárodním*. Velké Meziříčí 1902.

Jan Máchal (1855–1939)

Jan Máchal: *Nákres slovanského bájesloví*. Praha 1891.

Josef Čižmář (1868–1965)

Josef Čižmář: *Lidové lékařství v Československu I–II*. Brno 1946.

Čeněk Zíbrt (1864–1932)

Čeněk Zíbrt: *Seznam pověr a zvyklostí pohanských z VIII. věku*. Praha 1894.

Karel Procházka (1865–1945)

Karel Procházka: *Lid český s hlediska prostonárodně-náboženského*. Praha 1910.

Lubor Niederle (1865–1944)

Lubor Niederle: *Život starých Slovanů*. Dílu II. Svazek I. Praha 1916. (Věra a náboženství)

Jindřich Matiegka (1862–1941)

Jindřich Matiegka: *Lidové léčení*. In: Československá vlastivěda. Řada II. Národopis. Praha 1936, s. 300–340.

Drahomíra Stránská (1899–1964)

Drahomíra Stránská: *Lidové obyčeje hospodářské*. NVČ 23–26, 1930–1932. (také samostatně – Praha 1933).

Antonín Václavík (1891–1959)

Antonín Václavík: *Výroční obyčeje a lidové umění*. Praha 1959.

Antonín Robek (1931–2008)**Otakar Nahodil (1923–1995)**

Antonín Robek – Otakar Nahodil: *České lidové pověry*. Praha 1959.

XX

Další doporučená literatura**Orientace v autorech:**

Brouček, Stanislav – Jeřábek, Richard (eds.): *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 1. svazek. Biografická část*. Praha – Brno 2007.

Horák, Jiří: *Národopis československý. Přehledný nástin*. In: *Československá vlastivěda. II. svazek. Člověk*. Praha 1933, s. 305–472. on-line: <http://tyfoza.no-ip.com/narodopis/>

Doplňující literatura ke studiu:

Čižmář, Josef: *Lidové lékařství v Československu I–II*. Brno 1946. (klasika)

Kafka, Luboš: *Dárek z poutí. Poutní a pouťové umění*. Praha 2009. (devocionálie)

Matiegka, Jindřich: *Lidové léčení*. In: Československá vlastivěda. Řada II. Národopis. Praha 1936. (klasika)

Petráň, Josef a kol.: *Dějiny hmotné kultury. II. Kultura každodenního života od 16. do 18. století. 1–2*. Praha 1995–1997. (pojmy, poutnictví, festivita)

Procházka, Karel: *Lid český s hlediska prostonárodně-náboženského*. 1910. (klasika)

Royt, Jan: *Obrázek a kult v Čechách 17 a 18. století*. Praha 1999. (kult, festivita, devocionálie)

Růžová zahrádka. *Rukopisné modlitební knížky 18. a 19. století. Sbírká Jana Poše*. Olomouc 2009. (rukopisné modlitební knížky)

Sot, Michael: *Poutnictví*. In: Le Goff, Jacques – Schmidt, Jean-Claude (eds.): *Encyklopedie středověku*. Praha 2002, s. 504–514. (poutnictví)

Stránská, Drahomíra: *Lidové obyčeje hospodářské*. NVČ 23–26, 1930–1932 (také samostatně – Praha 1933). (klasika)

Václavík, Antonín: *Výroční obyčeje a lidové umění*. Praha 1959. (klasika)

Zuber, Rudolf: *Osudy moravské církve v 18. století II*. Olomouc 2003. (pojmy, festivita, kult, poutnictví, bratrstva)

Kontexty:

van Dülmen, Richard: *Kultura a každodenní život v raném novověku. (16.–18. století). III. Náboženství, magie, osvědčení.* Praha 2006.

Kieckhefer, Richard: *Magie ve středověku.* Praha 2005.

Muchembled, Robert a kol.: *Magie a čarodějnictví v Evropě.* Praha 1997.

Ohler, Norbert: *Náboženské poutě ve středověku a novověku.* Praha 2002.

Kompennia a zpracování duchovní kultury:

Národopisná výstava československá. Praha 1895.

Jiří Horák – Karel Chotek – Jindřich Matiegka (red.): *Československá vlastivěda. řada druhá. Svazek národopis.* Praha 1937.

Andrej Melicherčík (red.): *Československá vlastivěda III. Lidová kultura.* Praha 1968.

Josef Jančář a kol.: *Lidová kultura na Moravě.* Brno – Strážnice 2000.

Brouček, Stanislav – Jeřábek, Richard (eds.): *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 2–3. svazek.* Praha – Brno 2007.